

3. BÖLÜM

ARAŞTIRMALARDA ETİK İHLALLERİ VE YAPTIRIMLARI

Doç. Dr. Rahim ARSLAN

GİRİŞ

Bir çalışma faaliyetinde bulunan insanların ahlak ilkelerini, davranış biçimlerini, görevlerini ve zorunluluklarını belirleyen kurallar zinciri etik olarak tanımlanabilir. Etik kuralları, yasalardan farklı olarak genelde yazılı ve kesin koşullar içermez. Zamana, değişen koşullara, toplumsal ihtiyaç ve bilimsel gelişmelere hatta kurumdan kuruma bağlı olarak değişimler gösterebilir. Ancak temelinde yer alan “iyilik etme”, “kötülük etmeme”, ”adil davranma” gibi ana kavramlar değişmez. Bu kavramlar ise bilimi üreten ve geliştiren insanların çalışmalarının her adımında dikkat etmesi gereken ilkelere dir. Buna rağmen bilim camiasında ve bilimin doğal sonuçları olan bilimsel yayınlar üzerinde son yıllarda çok önemli etik sorunlar ortaya çıkmaya başlamış ve bu durum toplumun her kesiminin ilgisini üzerinde toplamıştır (Kansu, 1994; Anderson ve diğ., 1992; American college of ph.,1998). Bilimsel etik kavramı günümüzde sadece bilim dünyası tarafından uygulanan ve dikkat edilen bir kavram olmaktan çıkmış, toplum tarafından takip edilen ve sorgulanan bir ilke haline gelmiştir. Bu durum bilim insanları üzerine ağır bir sorumluluk yüklemiş ve bilim insanlarını araştırmalarda daha hassas davranmaya zorlamıştır. Etik ilkelerinin daha açık biçimde ortaya konulması amacıyla yapılan bu çalışmada bilimsel etik kavramı ayrıntılı biçimde tanımlanmış, etik ilkelerini takip eden kurullar hakkında kısa bilgiler verilmiştir. Ayrıca etik dışı davranışların kısaca tanımları verildikten sonra daha iyi anlaşılması için örnek olaylar derlenmiştir. Bu sayede hem kavramlar

Çalışmaların yayın aşamasında intihal kurallarına riayetinin yanında, çalışmaya katkı sunanların belirtilmesi aşamasında da etik kurullara dikkat edilmelidir. Etik kurallarının denetlenmesi için ülke çapında tüm yayın indekslerini içerecek şekilde yazılımlar geliştirilmeli ve bu yazılımlarda uygulama birliği sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Alpınar, Z. (Ed.). (2011) Etiğin Anlamı ve Anlamsızlığı (1. basım). Efil Yayınevi, Ankara.
- American college of Physicians, Ethics Manual, Fourth Edition, Ann Intern Med 128:576-594,1998.
- Andersen, D., Attrup, L., Axelsen, N., Riis, P., (1992), Scientific Dishonesty & Good Scientific Practice, Danish Medical Research Council.
- Arıkan, H. ve Demir, Y. G. (2009), *Akademisyenlik ve etik: Uygulamalar üzerine toplumsal bir değerlendirme*. VI. Ulusal Sosyoloji Kongresi. Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Aytül Kasapoğlu, “Bilimsel Yayınların Niteliğinde Etkili Olan Faktörler: Bilim İnsanı ve Bilim Politikalarının Rolü”, Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık – 2006, I. Ulusal Kurultay Bildirileri.
- Balcı, A. (2007), Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem Teknik Ve İlkeler, 6. Baskı, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Birnbaum, R. (1988), *How colleges work: the cybernetics of academic organization and leadership*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Bolman, L. G. ve Deal, T. E. (1991), *Reframing organizations: artistry, choice and relationship*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Büken, N. Ö. (2006), Türkiye Örneğinde Akademik Dünya ve Akademik Etik, *Hacettepe Tıp Dergisi* 37, 164-170.
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2016), Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Pegem Akademi, Ankara.
- Clark, B. R. (2000), Faculty organization and authority. In M.C. Brown II (ed.) *Organization and governance in higher education* (5th edn). Boston: Pearson Custom.
- Cotton, S. R. ve Wilson, B. (2006), Student–faculty interactions: dynamics and determinants. *Higher Education* 51, 487–519.
- Demircioğlu, M. Y. (2014). İdari Yargı Kararları Çerçevesinde Bilimsel Yayın Etiği Soruşturmaları, Ankara Barosu Dergisi, 2014-1.
- Diñç, Reyhan, (2016). Öğretmen Adaylarının Bakış Açısından Öğretim Elemanlarının Sınıf İçindeki Etik Dışı Davranışları, Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Düzenli Aktan. C. (2004). “Yönetim/insan-yönetim/üretim kaynakları”. www.canaktan.org.tr

- Ecevit, M. C. (2006). Bilimsel Pratikte Etik Sorunların Toplumsal Birkaç Yönü. In K. Karakütük (Ed), Sosyal bilimlerde süreli yayıncılık-1. Ulusal kurultay bildirileri (ss: 8187), Ankara.
- Erdem, A. R. (2007). Öğretim Üyesinin Bilim İnsanı Yetiştirme Sorumluluğu ve Bu Sorumluluğun Gerektirdiği Mesleki Etik, *Akademik Dizayn Dergisi*, 1 (2), 77–81.
- Erdem, Ali Rıza, (2012). Bilim İnsanı Yetiştirmede Etik Eğitimi, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, Cilt 2, sayı 1, s. 25-32.
- Erimez, C. (2012). Eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarında fakültelerine yabancılaşmalarının rolü. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Ertekin, C., Berker, N., Tolun, A., Ülkü, D., Aksan, D., Erzan, A., Güriz, A., ve Öztürk, O. (2002). Bilimsel Araştırmada Etik ve Sorunları, Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) Yayınları.
- Ertekin, C., Berker, N., Tolun, A., Ülkü, D., Aksan, D., Erzan, A., Güriz, A., & Öztürk, O. (2002). Bilimsel Araştırmada Etik ve Sorunları, Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) Yayınları.
- Etzioni, A. (2000). Administrative and professional authority. In Brown II, M. C. (Edt.). *Organization and governance in higher education*. (5th) Ashe Reader Series. Boston: Pearson Custom.
- Feldman, K. ve T. Newcomb. (1969). The impact of college on students. San Francisco: Jossey-Bass.
- Freeman, T. M. (2005). Sense of belonging in higher education: relations to instructor practices, motivation, and achievement. Doctoral Dissertation. University of Kentucky, Kentucky, USA.
- Gizir, C. A. (2005). Orta Doğu Teknik Üniversitesi son sınıf öğrencilerinin problemleri üzerine bir çalışma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2)
- Gören, N. (2002). Bilim Etiği ve Bilimde Sahtekarlık.
- Halawah, I. (2006). The impact of student-faculty informal interpersonal relationships on intellectual and personal development. *College Student Journal* 40 (3), 670–678.
- Hirschy, A E. ve Wilson. M. E. (2002). The sociology of the classroom and its influence on student learning. *Peabody Journal of Education* 77(3), 85–100.
- İNCİ, Osman: Bilimsel Yayın Etiği İlkeleri Yanıtlmalar, Yanıtlmaları Ölneleme Yönelik Öneriler, Sağlık Bilimleri Süreli Yayıncılık 2009.
- Kansu, E. (1994). Bilimsel Yanıtlma ve Önlenmesi. Dünya’da ve Türkiye’de Bilim. Etik ve Üniversite, Ankara. Türkiye Bilimler Akademisi (TUBA), s.71-75.
- Karakütük, K., (2006). Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık, I. Ulusal Kurultay Bildirileri, Ankara.
- Kasapoğlu, E. K. (2010). Bilimsel Anlatım Yazılı ve Sözlü Sunum İlkeleri, Sinemis Yayın Grup, 1. Baskı, Ankara.

- Maya, İ. (2013). Akademisyenlerin meslek ahlakına aykırı olan davranışla-railişkin algıları (ÇOMÜ Eğitim Fakültesi örneği). *Turkish Studies*, 8(6), 491-509.
- McAleer, E. ve McHugh, M. (1994). University departments as Professional service firms: implications for planning and organizing. *International Journal of Educational Management*, 8, 20-24
- Pascarella, E. ve Terenzini, P. (1980). Student–faculty and student–peer relationships as mediators of the structural effects of undergraduate residence arrangement, *Journal of Educational Research* 73 (6), 344– 353.
- Pehlivan, İ. (1998). Eğitim yöneticilerin etik davranışları üzerine bir araştırma. (Ed. Taymaz H. ve Hesapçoğlu M.). Türkiye’de eğitim yönetimi Prof. Dr. Ziya Bursalıoğlu’na armağan. İstanbul: Kültür Koleji Eğitim Vakfı..
- Peled E and Leichtenritt R (2002) The Ethics of Qualitative Social Work Research. *Qualitative Social Work* 1(2): 145–169.
- Pittman, L.D. ve Richmond, A. (2008). University belonging, friendship quality, and psychological adjustment during the transition to college. *The Journal of Experimental Education* 76 (4), 343–361.
- Sancaktar, Oğuz: İdare Hukuku Teorik Çalışma Kitabı, Seçkin Yayınları Ankara 2012.
- Saraç, Ö.F. (2007). Differ-a plagiarism detection system. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir. 06.03.2008 tarihinde <http://www.cs.deu.edu.tr/seniorprojects/DIFFER.pdf> adresinden erişildi.
- Schulte, L., Thompson, F., Hayes, K., Noble, J. ve Jacobs, E. (2001). Undergraduate faculty and student perceptions of the ethical climate and its importance in retention. *College Student Journal*, 35(4), 565-576.
- Senatılar, B. (2001). Bilinmeyen akademik etk, Görüş, 46–52. Retrieved from <http://www.tusiad.org/yayin/gorus/46/12.pdf>.
- Tabancalı, Ekrem, (****).Bilim ve Yayın Etiği, Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi.
- Uçak, N. Ö., Birinci, H. G. (2008). Bilimsel etik ve intihal, *Türk Kütüphaneciliği* 22, 2 (2008), 187-204.
- Ünal, M., Toprak M, Başpınar, V., (2012). Bilim Etigine Aykiri Davranışlar ve Yapıtrımlar: Sosyal ve Beşeri Bilimler için Bir Çerçeve Önerisi, *Amme idaresi Dergisi*, Cilt 45, Sayı 3, Eylül 2012, s. 1-27.
- Yaman, E. (2008) Üniversiteler ve Etik: Baskılar ya da Psikolojik Şiddet, *İş Ahlakı Dergisi*, 1 (1), 81-97.
- Yılmaz, K. ve Altinkurt, Y. (2009). Öğretmen adaylarının mesleki etik dışı davranışlar ile ilgili görüşleri. *İş Ahlakı Dergisi*, 2(2), 71-88.
- Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi, http://www.yok.gov.tr/web/guest/icerik/-/journal_content/56_INSTAN-CE_rEHF8BIsfYRx/10279/18187.
- Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi, http://www.yok.gov.tr/web/guest/icerik/-/journal_content/56_INSTAN-CE_rEHF8BIsfYRx/10279/18187.